

njegovi namembnosti in estetskih vrednotah, o vsem, kar nam niti na misel ne pride, ko se zvečer udobno namestimo v svojo posteljo in utrujeno zdrknemo v spanec.

Seveda pa ne moremo mimo spremne besede, v kateri nam dr. Andrej Studen približa kulturo spanja na Slovenskem v 19. in 20. stoletju. V njej se osredotoči predvsem na socialno neenakost razmer, v kateri so spali Slovenci v preteklosti. Zaradi tega je ta knjiga za nas še toliko bolj privlačna.

Maja Gombač

Peter Schubert, **Piava 1918 : Zadnja bitka avstro-ogrske monarhije**. Prev. Tone Perčič. Celovec, Ljubljana, Dunaj : Mohorjeva, 2001. 163 strani.

Mohorjeva družba iz Celovca je v zadnjih letih predstavila vrsto del, ki se ukvarjajo z zgodovino 1. svetovne vojne. Pred nekaj meseci so tako poleg druge, dopolnjene izdaje *Plavega križa*, hišnega avtorja Vasje Klavore, predstavili dopoljnjeni prevod dela avstrijskega založnika in publicista Petra Schuberta, *Piava 1918*.

Knjiga opisuje boje med avstroogorskimi in zavezniškimi četami, ki so na Piavi potekali v zadnjem letu vojne. V uvodnem poglavju avtor opiše 12. soško bitko, ki je prinesla nepričakovano katastrofo italijanske armade in njen umik za reko Piavo. Osrednji del knjige je namenjen popisu zadnje avstrijske ofenzive, ki se je začela junija 1918. Po začetnih uspehih – avstroogrske čete so na zahodnem bregu Piave vzpostavile nekaj mostišč – je bilo poveljstvo prisiljeno ukazati umik na izhodiščne položaje. Napad, ki naj bi izločil Italijo iz vojne, se je tako pridružil drugim grandioznim avstrijskim ofenzivam, ki so se praviloma končevale z neuspehi in velikimi izgubami ljudi ter materiala. Vsega tega si monarhija sredi leta 1918, ko je izčrpala svoje zadnje rezerve vojakov, hrane in opreme, še zdaleč ni mogla privoščiti.

Po neuspelem napadu so avstroogrski poveljniki v naslednjih mesecih lahko le še spremljali krepitev italijanskih, francoskih in britanskih čet na drugem bregu reke in upali, da bodo lahko odbili neizogibni napad. Zasedena Benečija je bila namreč pomemben adut, ki bi ga diplomacija lahko izigrala v prihajajočih mirovnih pogajanjih. Tudi zato so bili Italijani odločeni, da v protinapadu porazijo nasprotnika in mu odvzamejo zadnje upanje za dostojen mir. Četrto poglavje opisuje prav oktobrsko zavezniško ofenzivo čez reko in dokončni zlom avstrijskih čet. Sestradane in razcapane enote, ki jim je primanjkovalo tudi opreme in oborožitve in ki so iz zaledja dobivale novice o razpadanju države, so se premočnim napadalcem upirale le v začetku, pozneje pa se je nameravani umik za Tilment spremenil v razpad armade in veliki triumf zaveznikov. Zadnje poglavje je bolj turistične narave, saj opisuje vrsto poti po bojiščih na Piavi. Na koncu knjige so še seznam literature in virov ter krajevno in imensko kazalo.

Schubertovo zgodovino bojev na Piavi bi lahko uvrstili v vojaškozgodovinski žanr, ki mu v angleščini rečemo *battle piece*. Gre za pripoved, ki se osredotoča na opis premikov in spopadov enot; te se po bojišču gibljejo kot po veliki šahovnici, ne da bi bralec izvedel, kako so to storile in kaj so pri tem počeli vojaki, bolničarji, tovarne živali ali civilisti, ki so bili v bližini. Ob branju se vojna zdi nekako neživljenjska, čista in elegantna. Toda vse od knjige angleškega zgodovinarja Johna Keegana *The Face of Battle* vemo, da je mogoče bitko prikazati tudi drugače, tako rekoč iz jarka, štabnega šotora ali zaledne železniške postaje. Nova vojaška zgodovina je prinesla inovativen, bolj totalen pogled na bojišče in zdi se, da je ta bliže resnici. Podoba vojne, ki jo ponuja, je namreč živa, umazana in krvava – skratka trirazsežna. Povezana je z ranami, znojem, utrujenostjo in seveda z ubijanjem. Od objave zadnje knjige angleške zgodovinarke Joanne Bourke (*An Intimate History of Killing*, 1999) ima v novi vojaški zgodovini svoje mesto celo užitek pri bojevanju in ubijanju.

V knjigi *Piava 1918* vsega tega ni, težijo jo prav vse slabosti tradicionalnega vojaškega zgodovino-pisja. V njej najdemo le malo informacij o tako pomembnih stvareh, kot so oskrba enot, njihovo številčno stanje, njihova oprema ali fizična pripravljenost sestradanih vojakov. Skopo so predstavljeni motivi za posamezne operacije in njihovo načrtovanje, le malo izvemo o načinih bojevanja. Prav tako pogrešamo natančnejšo predstavitev nasprotnika, torej zlasti italijanskih pa tudi francoskih in britanskih enot. Seveda mrtvih in ranjenih v takšnem opisu prav tako ni.

Vse to ne pomeni, da pristop, ki ga je izbral Peter Schubert, nima svojih dobrih strani. Tradicionalno vojaško zgodovinopisje gotovo še ima svoj smisel in publiko. Le-to bo gotovo navdušila tekoča in jasna pripoved, bogato slikovno gradivo ter številni zemljevidi (žal se je pri enem zataknilo in tako na njem namesto *Čedada* najdemo *edad*, namesto *Soče* pa *So, o*). Mnogi se bodo odpravili na ogled prizorišč in si pri tem pomagali s Schubertovimi itinerarji. Zahtevnejši bralci bodo seveda pogrešali opombe in obširnejši seznam literature. Slednji, žal, ne vsebuje številnih odličnih novejših del o prvi svetovni vojni, ki so izšla v angleščini. Poleg tega so podatki o marsikaterem delu pomanjkljivi, prevajalec pa je pozabil prevesti oznako o.J., ki pomeni brez leta (*ohne Jahr*). V celoti lahko torej zapišemo, da je knjiga Petra Schuberta primerna za nezahtevne, ljubiteljske bralce, sicer pa le kot prva informacija in korekten dogodkovni pregled.

Rok Stergar

Kärntner Landesgeschichte und Archivwissenschaft : Festschrift für Alfred Ogris zum 60. Geburtstag. Klagenfurt : Geschichtsverein für Kärnten, 2001. 750 strani. (Archiv für vaterländische Geschichte und Topographie ; 84).

Alfredu Ogrisu, ki ga je v uvodnem prispevku urednik zbornika Wilhelm Wadl predstavil kot vsestransko osebnost: arhivista, zgodovinarja, univerzitetnega učitelja, redaktorja, upravnega uradnika in kulturnega menedžerja, je ob njegovi 60 letnici posvetilo Koroško zgodovinsko društvo zajeten zbornik s prispevki 50 avtorjev. Jubilant je preživel mladost v Borovljah, kamor se je mati, potem ko je oče leta 1944 padel na fronti v Belgiji, preselila z Dunaja zopet v svoj domači kraj. Po končanem učiteljskem študiju v Celovcu (usposobil se je za dvojezični pouk na osnovnih šolah), je leta 1963 vpisal zgodovino in germanistiko na Dunajski univerzi ter nato leta 1967 promoviral za doktorja zgodovine. Tu se je tudi habilitiral in pri tem posebej izpostavil deželno zgodovino kot pomemben del avstrijske zgodovine. Potem ko se je zaposlil v Koroškem deželnem arhivu v Celovcu in se usposabljal na Inštitutu za avstrijsko zgodovinopisje na Dunaju, je leta 1981 postal njegov direktor (in bil na tem mestu celih dvajset let). Ob strokovnem delu si je zastavil kot glavni cilj postavitev sodobne zgradbe za deželni arhiv, kar mu je po dolgoletnih prizadevanjih tudi uspelo. Sicer pa so ga močno zaposlovala avstrijsko-jugoslovanska arhivska pogajanja. Pri nastajanju koroškega deželnega arhivskega zakona (sprejetega leta 1997), sploh prvega arhivskega zakona v Avstriji, je bil prav tako v veliko strokovno oporo.

V vsem času je bil Ogris zelo dejaven v koroškem kulturnem življenju. Razen tega ga je deželna vlada pritegnila kot eksperta pri vprašanih povezanih s slovensko manjšino na Koroškem, med drugim pri določanju uradnih dvojezičnih krajevnih imen ter glede dvojezičnega šolstva; pri tem se često ni strinjal s slovenskimi uradnimi stališči. Ogrisovo znanstveno delo je povezano s Koroško, predvsem z zgodovino mest, krajevnih imen, medetničnih odnosov ter sodobno zgodovino. Zbornik, posvečen jubilanu, vsebuje predvsem prispevke iz koroške deželne zgodovine. Paul Gleirscher obravnava obrambne naprave na Gosposvetskem griču ter vprašanje lokalizacije in značaja Noreje. Pri tem se nagiba za lokalizacijo v spodnji Koroški. Herwig Wolfram razpravlja o domovini "transalpskih Keltov", od koder so prišli v Italijo in kamor so se kasneje vrnili. Problem povezuje z najstarejšo etnogenezo znotraj Alp. Heinz Dieter Pohl analizira gorska imena v koroškem delu Karnijskih Alp. Prispevek Ferdinanda Oppla prikazuje odnos koroških spanheimskih vojvod in države v 12. stoletju (1122-1190). Wilhelm Neumann polemizira z mnenji Karla Dinklageja in Heinza Dopscha glede urbanističnega razvoja Beljaka v 13. stoletju. Reinhard Härtel obravnava, kako je patriarh Bertold iz Ogleja v praksi izvajal oblast. Patriarh ni le prenesel sedeža cerkvenega območja iz Ogleja v Videm (Udine), bil je tudi zadnji patriarh, ki se je dodatno angažiral na slovenskem območju. Heinz Dopsch obravnava vlogo koroških palatinskih grofov in s tem v zvezi čas nastanka vojvodskega stola. Winfried Stelzer poroča o najdbi treh listov "Koroške kronike", ki jih je lastnoročno napisal vetrinjski opat Janez in ki so jih pogrešali od 18. stoletja dalje. Najdba je pomembno obogatila vedenje o nastanku kronike in načinu dela njenega avtorja. Karl Heinz Burmeister prikazuje dejavnost grofa Štefana I. Montfort-Bregenz-Pfannberga, ki je umrl leta 1437 in se sprašuje, ali je bil dejansko koroški deželni glavar. Gospodje Lichtenstein-Murau so dominirali v zgornji dolini Mure.